

Підприємницький профіль міста Харкова та Харківської області

І н д е к с

Конкурентоспроможності М і с т.

2019 – 2020 роки

Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (КЕУ) підтримує стартапи й малі та середні підприємства (МСП) з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому ринку України та на міжнародних ринках, допомагає в розбудові спрощеного та прозорого бізнес-клімату, а також забезпечує українські компанії можливостями скористатись перевагами міжнародної торгівлі.

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) – провідний український незалежний аналітичний центр, який спеціалізується на економічних дослідженнях та консультаціях. ІЕД приділяє особливу увагу просуванню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Місія ІЕД полягає у наданні альтернативних рішень ключовим проблемам соціально-економічного розвитку в Україні на основі принципів верховенства права, демократії та ринкової економіки. Заснований 20 років тому, ІЕД має досвід економічного аналізу та моделювання, проведення бізнес-опитувань, впровадження адвокаційної діяльності та інформаційних кампаній, а також розвитку потенціалу ОГС в Україні. Надаючи аналітичну підтримку економічним реформам та через сприяння політичному діалогу між зацікавленими сторонами, ІЕД робить свій внесок у розбудову сприятливого бізнес клімату в країні.

Дослідницька агенція Info Sapiens (ТОВ «ІНФО САПІЄНС») проводить дослідження громадської думки, соціальні, політичні та маркетингові дослідження, а також дослідження у сфері охорони здоров'я. За даними Української Асоціації Маркетингу за 2019 рік, Info Sapiens – найбільша українська дослідницька компанія після представництв міжнародних корпорацій. Info Sapiens дотримується всіх дослідницьких стандартів ICC/ESOMAR

Вступ

Звіт підготовлено за результатами аналізу статистичних та адміністративних даних із 24 міст та за результатами опитування 5115 керівників суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема керівників 3183 підприємствюридичних осіб та 1932 фізичних осіб-підприємців 24 міст з усіх регіонів України, за винятком АР Крим, м. Севастополя та деяких районів Донецької та Луганської областей. Серед 24 міст, у яких проходило дослідження, 21 обласний центр, 2 міста із зони ООС, де знаходяться військово-цивільні адміністрації Донецької та Луганської областей, та м. Київ. Опитування було проведено дослідницькою компанією Info Sapiens. Збір статистичних та адміністративних даних здійснено ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій».

Індекс конкурентоспроможності міст як індикатор економічного розвитку міста

Створення сприятливого для бізнесу середовища є одним із ключових напрямків економічної політики держави. Україна сприймається як країна з надмірним регулюванням та високим рівнем корупції. Міжнародні дослідження показують, що чим більше процедур потрібно пройти бізнесу і чим довше триватимуть ці процедури, тим більше шансів на високий рівень корупції в країні. Згідно з опитуваннями бізнесу від 5% до 21% витрат на виконання регуляторних процедур складають хабарі. Саме дерегуляція є одним із ключових інструментів покращення ділового середовища в країні та підвищення конкурентоспроможності української економіки. Разом із тим, усе більше й більше повноважень переходить на місцевий рівень у рамках реформи децентралізації. Вага місцевого рівня, міст та об'єднаних територіальних громад у впливі на середовище ведення бізнесу зростає. Українські міста стають важливими економічними суб'єктами, а міська влада має суттєвий вплив на формування ділового середовища та конкурентоспроможності міста.

ІКМ - це агрегований індикатор, що складається з 10 компонентів врядування (субіндексів) для оцінки конкурентоспроможності міст:

1. Започаткування бізнесу.
2. Доступ до публічного майна.
3. Прозорість та відкритість даних.
4. Вартість дотримання законодавства.
5. Податки та збори.
6. Неформальні платежі та корупція.
7. Безпека ведення бізнесу.
8. Лідерство міської влади.
9. Ресурси для розвитку.
10. Підтримка інновацій.

Кожен компонент містить один або декілька вимірів, інформація для яких заснована на статистичних даних або даних опитування бізнесу. У 2019 - 2020 роках до оцінки та ІКМ включено 24 міста, зокрема місто Київ, 23 міста-обласні центри, включаючи Краматорськ та Северодонецьк, які є адміністративними центрами Донецької та Луганської областей. Польовий етап збору статистичних даних та опитування бізнесу тривав із 17 січня до 3 квітня 2020 року.

Характеристики вибірки за результатами опитування

Кількість опитаних суб'єктів за типом підприємницької діяльності.

В опитуванні взяло участь 5115 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 3183 (62%) підприємства-юридичні особи та 1932 (38%) фізичні особипідприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критеріями типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів та їхньої кількості для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки.

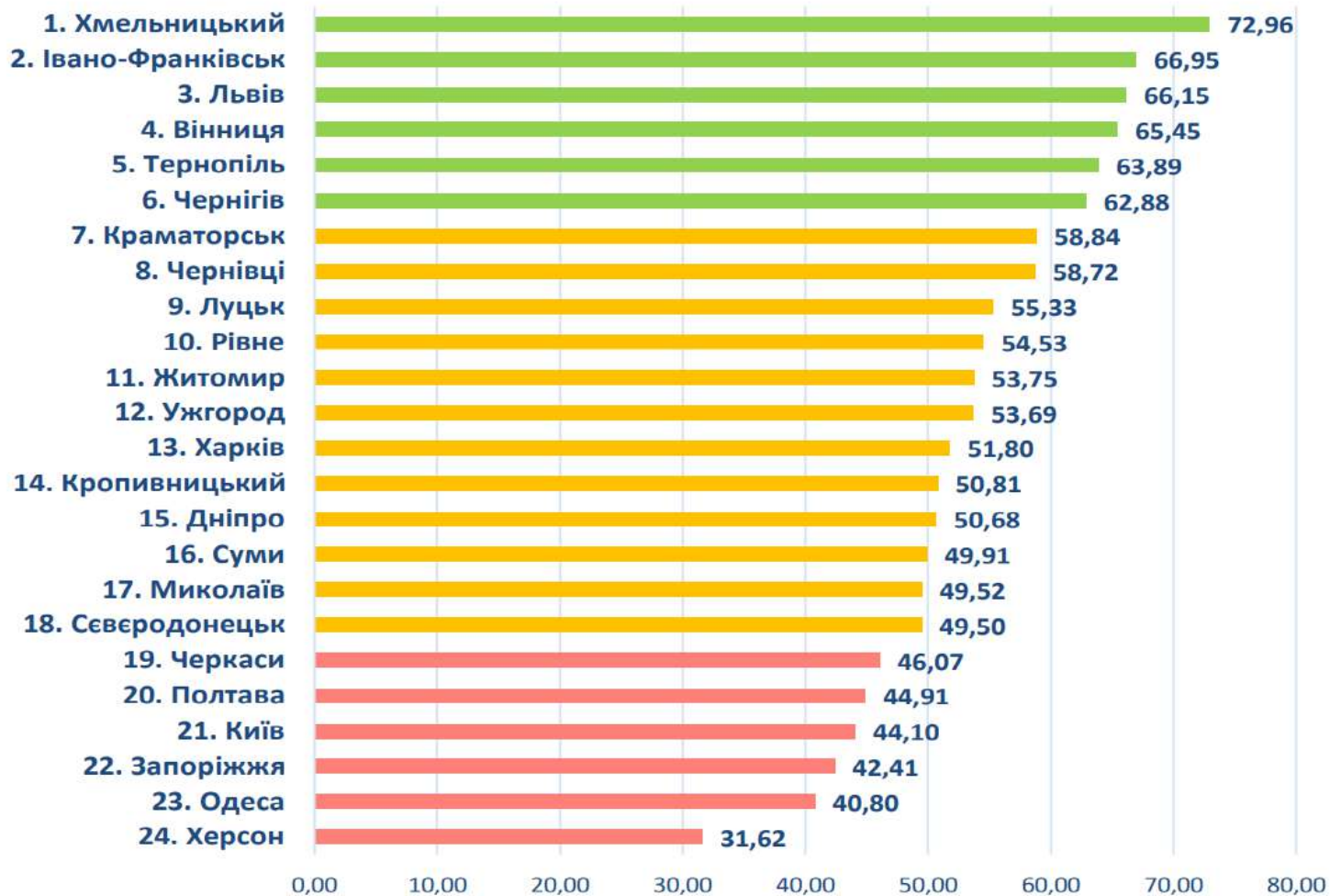
У яких містах розташовані опитані підприємства та ФОП.

Це дослідження вивчає та порівнює бізнесклімат, зокрема ефективність економічного врядування, у містах України. Для цього було опитано підприємства та ФОП у 24 містах (місті Києві та 23 обласних центрах). У західному регіоні це Івано-Франківськ, Луцьк, Львів, Рівне, Тернопіль, Ужгород, Хмельницький та Чернівці. У центральному регіоні це Київ, який одночасно є центром Київської області, а також Вінниця, Дніпро, Житомир, Кропивницький, Полтава, Черкаси та Чернігів. На Півдні України це Запоріжжя, Миколаїв, Одеса та Херсон, а на Сході - Краматорськ, Сєвєродонецьк, Суми та Харків. Через російську окупацію в цьому опитуванні не взяли участі підприємства та ФОП з АР Крим (м. Сімферополя), м. Донецька, м. Луганська та м. Севастополя. У кожному з 24 міст було опитано 200 та більше підприємств та ФОП. При аналізі відповіді весь масив було зважено для вирівнювання кількості респондентів до 200 опитаних.

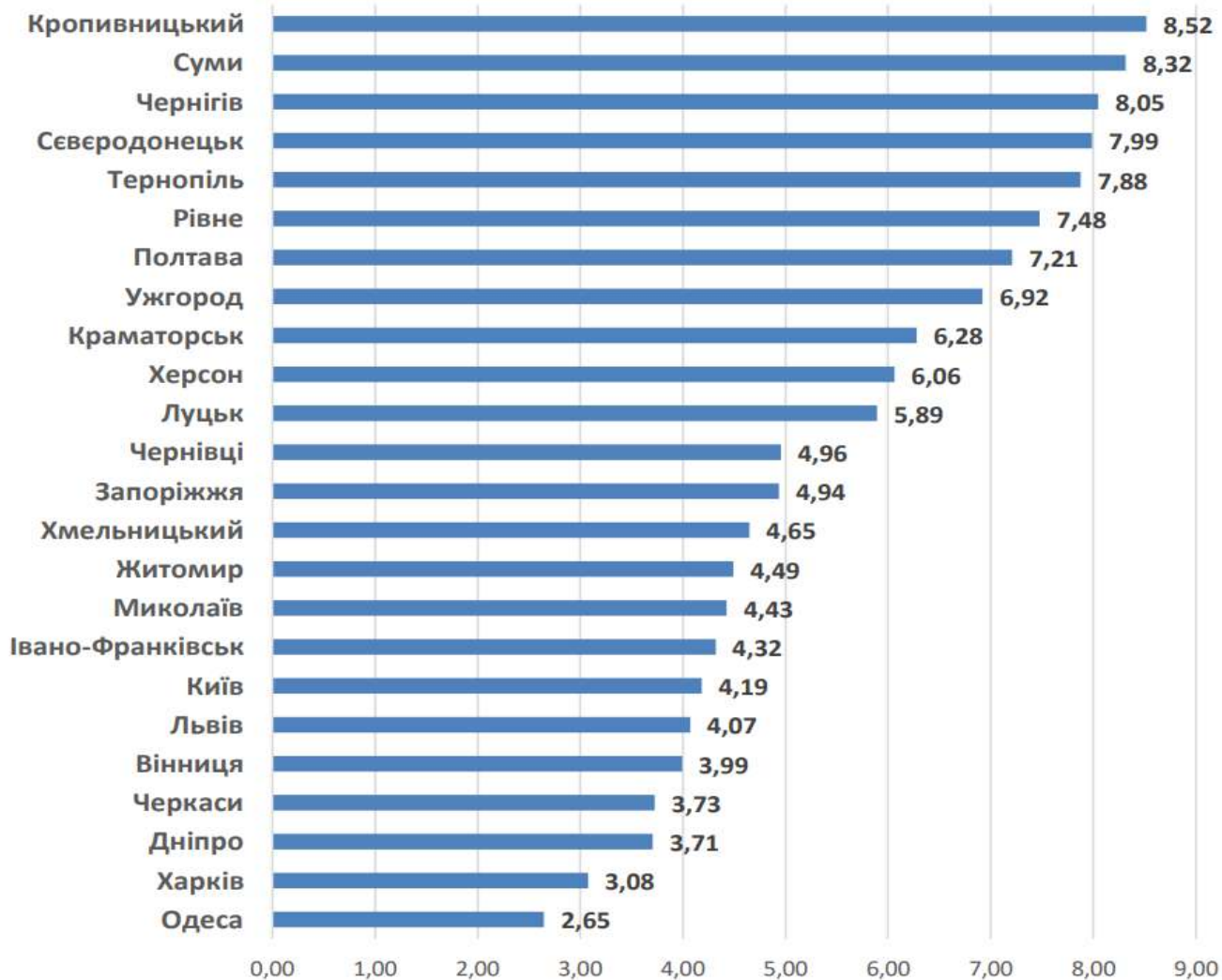
Розмір бізнесу опитаних суб'єктів підприємницької діяльності.

Більшість опитаних - це мікропідприємства, тобто такі підприємства та ФОП, де працює від 1 до 10 осіб. 16% склали малі підприємства, тобто такі, на яких працює від 11 до 50 осіб. 3% складають середні підприємства (від 51 до 250 працівників), а 1% - великі підприємства з кількістю працюючих більше ніж 250 осіб.

Рейтинг ІКМ та групування міст

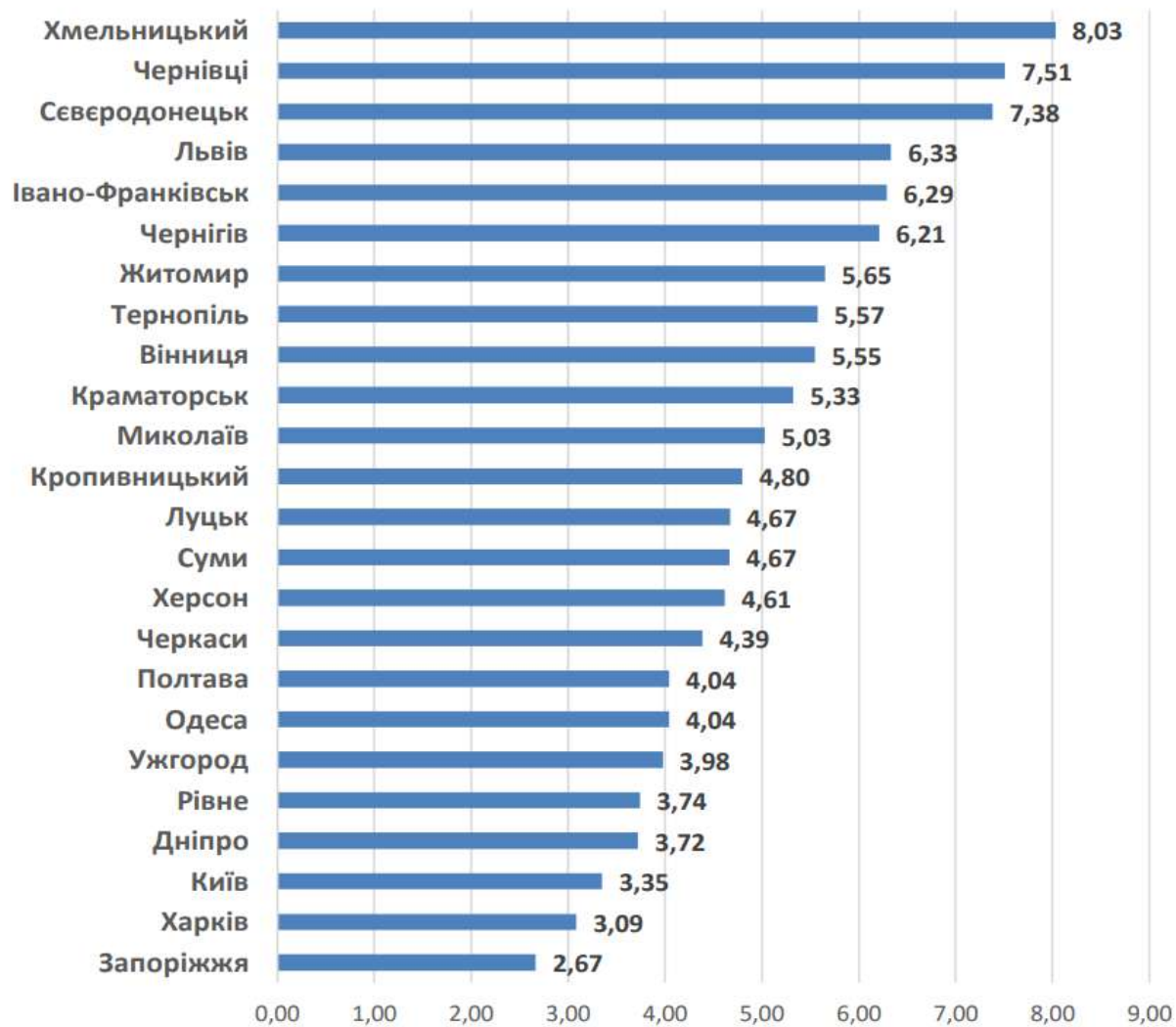
Започаткування бізнесу

Основні результати коротко

- ▶ Щоб зареєструвати бізнес, суб'єктам підприємницької діяльності як фізичним, так і юридичним особам потрібно біля шести днів.
- ▶ У кожного десятого ФОП або керівника підприємства виникали певні труднощі або проблеми при реєстрації бізнесу, найбільше - у секторі сільського господарства.
- ▶ У середньому від часу реєстрації до здійснення першої операції з продажу товару або послуги проходить трохи більше одного місяця.
- ▶ Бізнесу в галузях промисловості, будівництва та сільського господарства потрібно більше часу від початку реєстрації для того, щоб здійснити першу операцію з продажу ніж бізнесу у сферах торгівлі та послуг.
- ▶ Підприємства-юридичні особи, як правило, витрачають більше часу на отримання дозвільних документів ніж фізичні особи-підприємці (окрім дозволів на будівництво та на порушення об'єктів благоустрою, на них ФОП доводиться чекати довше ніж юридичним особам).
- ▶ Найбільше часу серед дозвільних документів у бізнесу займає отримання документів у сфері будівництва.

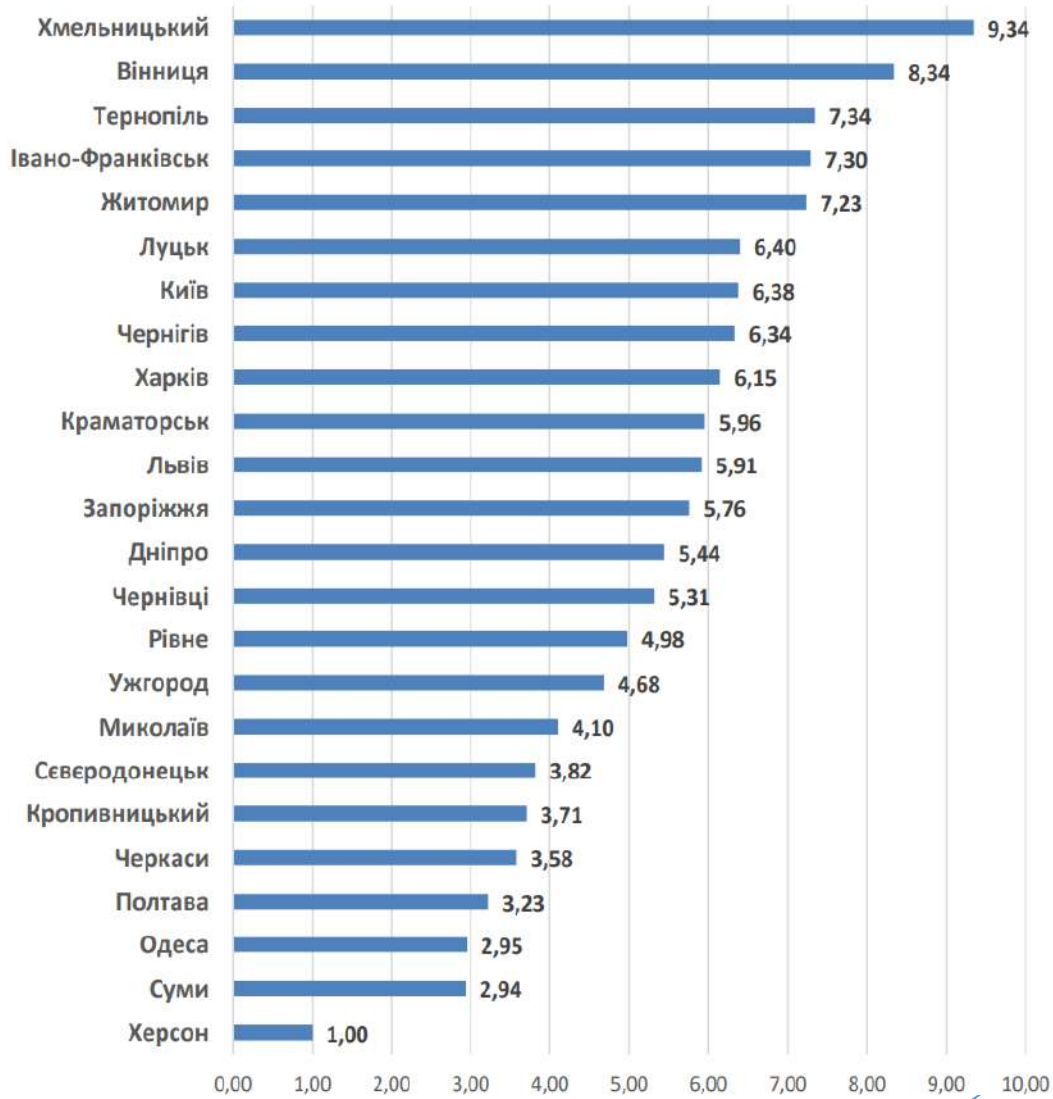
Доступ до публічного майна

Основні результати

- ▶ Процедура отримання документів, що підтверджують право власності на земельну ділянку або оренди цієї ділянки, тривала для бізнесу в середньому більше 72 днів у 2018 - 2019 роках. Найдовшою вона була для сектору сільського господарства, а найкоротшою - для сектору торгівлі.
- ▶ Майже половина опитаних не знає, чи в їхньому місті відкрита інформація про землю в комунальній власності, доступну під забудову або для інших цілей. Частка респондентів, які стверджують, що така інформація не доступна в їхньому місті, перевищує частку тих, хто говорить, що вони мають можливість отримати інформацію про доступну землю у своєму місті.
- ▶ Частка опитаних вважає, що в їхньому місті інформація про муніципальну нерухомість, яка здається в оренду, є доступною, але частка опитаних, що дотримується протилежної точки зору (така інформація не доступна), - приблизно однакові.

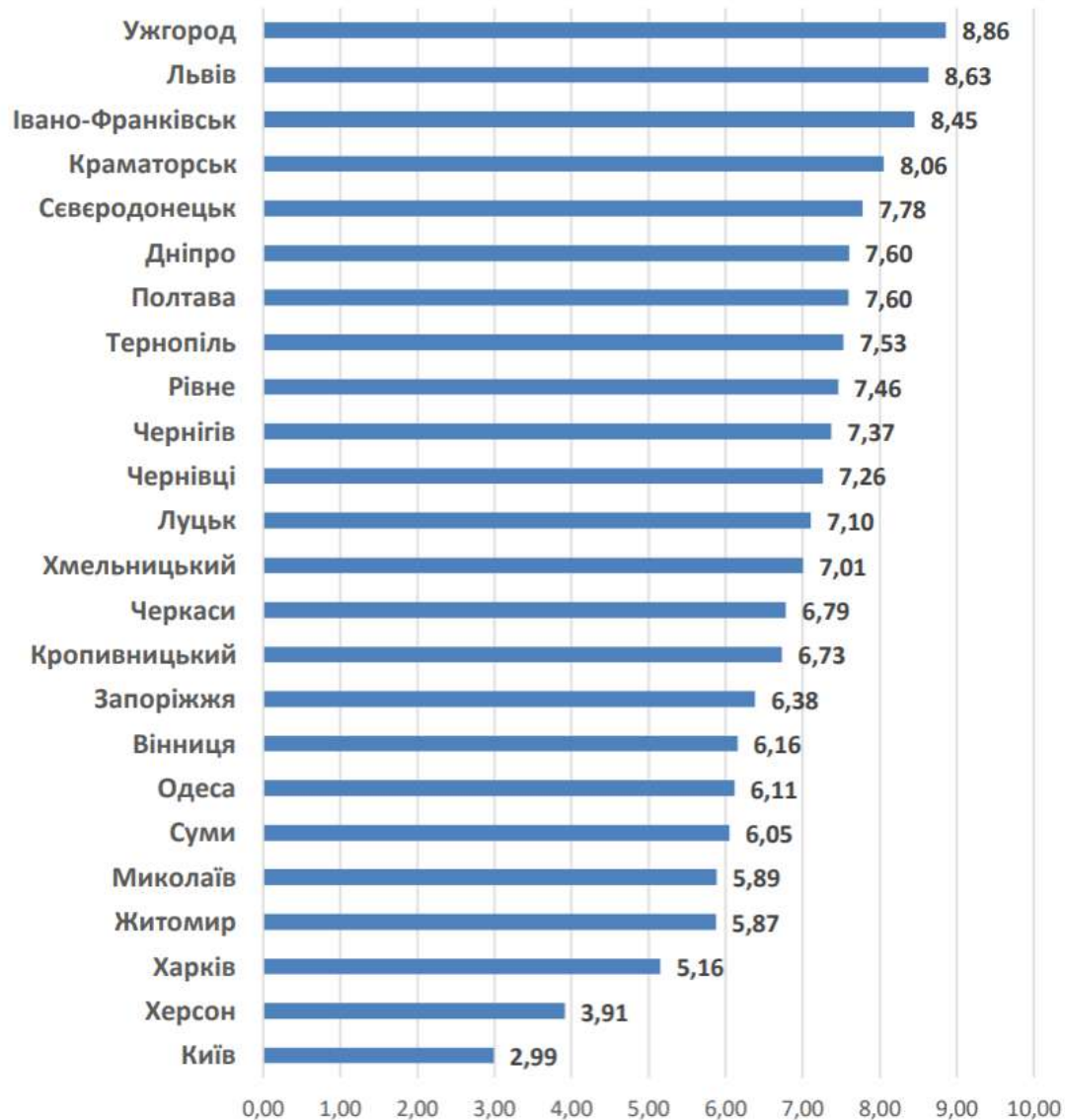
Прозорість та відкритість даних

Основні результати коротко

- ▶ Респонденти досить низько оцінюють доступність інформації про бюджет, регуляторні акти та публічні закупівлі у своїх містах.
- ▶ Доступність інформації про бюджет вони оцінили в середньому на 2,3 бала з 5-ти, а можливість ознайомитися зі змістом місцевих регуляторних актів та з інформацією про публічні закупівлі на 2,5 бала.
- ▶ Троє з кожних десяти опитаних не знають, наскільки доступною є ця інформація в їхньому місті.
- ▶ Великі підприємства вирізняються кращою поінформованістю про те, чи доступна ця інформація в їхньому місті, та вищими оцінками доступності інформації порівняно з бізнесом меншого розміру.

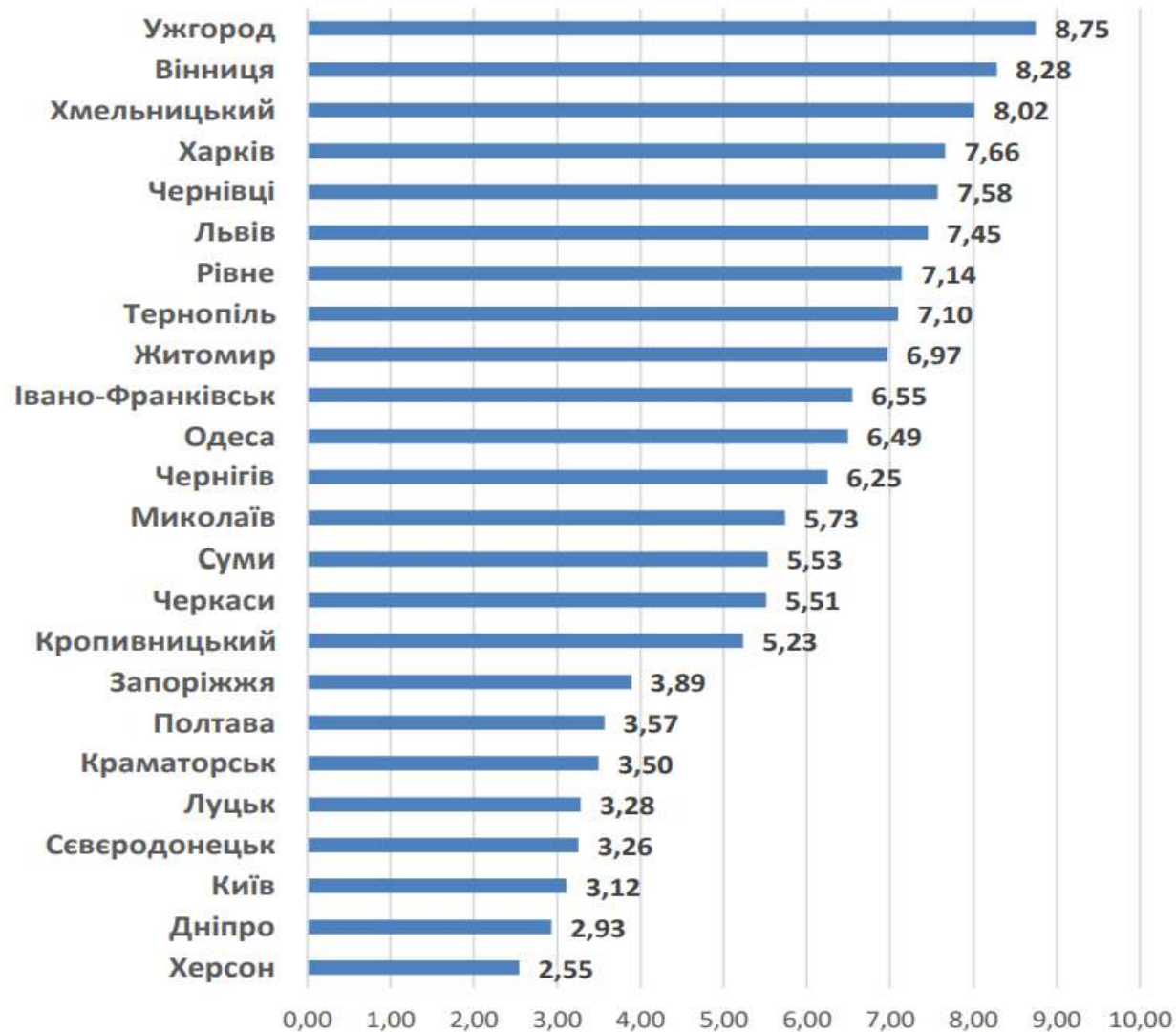
Вартість дотримання законодавства

Основні результати коротко

- ▶ Бізнес витрачає в середньому 4 дні на рік та 3,7% річного доходу на дотримання регулювань, встановлених міською владою щодо сфери його діяльності.
- ▶ Зі збільшенням розміру бізнесу зростає і обсяг часу, який він витрачає на дотримання цих регулювань.
- ▶ Галузь будівництва характеризується високою вартістю дотримання регулювання порівняно з іншими секторами.
- ▶ Інспектори міської влади в середньому менше одного разу на рік відвідують бізнес із метою здійснення перевірок.
- ▶ Бізнес, що працює у сфері інформаційних та телекомунікаційних послуг, професійних послуг, а також у сільському господарстві, найрідше проходить такі перевірки.
- ▶ У середньому фірми та підприємці, яких відвідували інспектори від міської влади, витратили на спілкування з ними під час проходження перевірок дещо більше ніж 5 днів на рік.

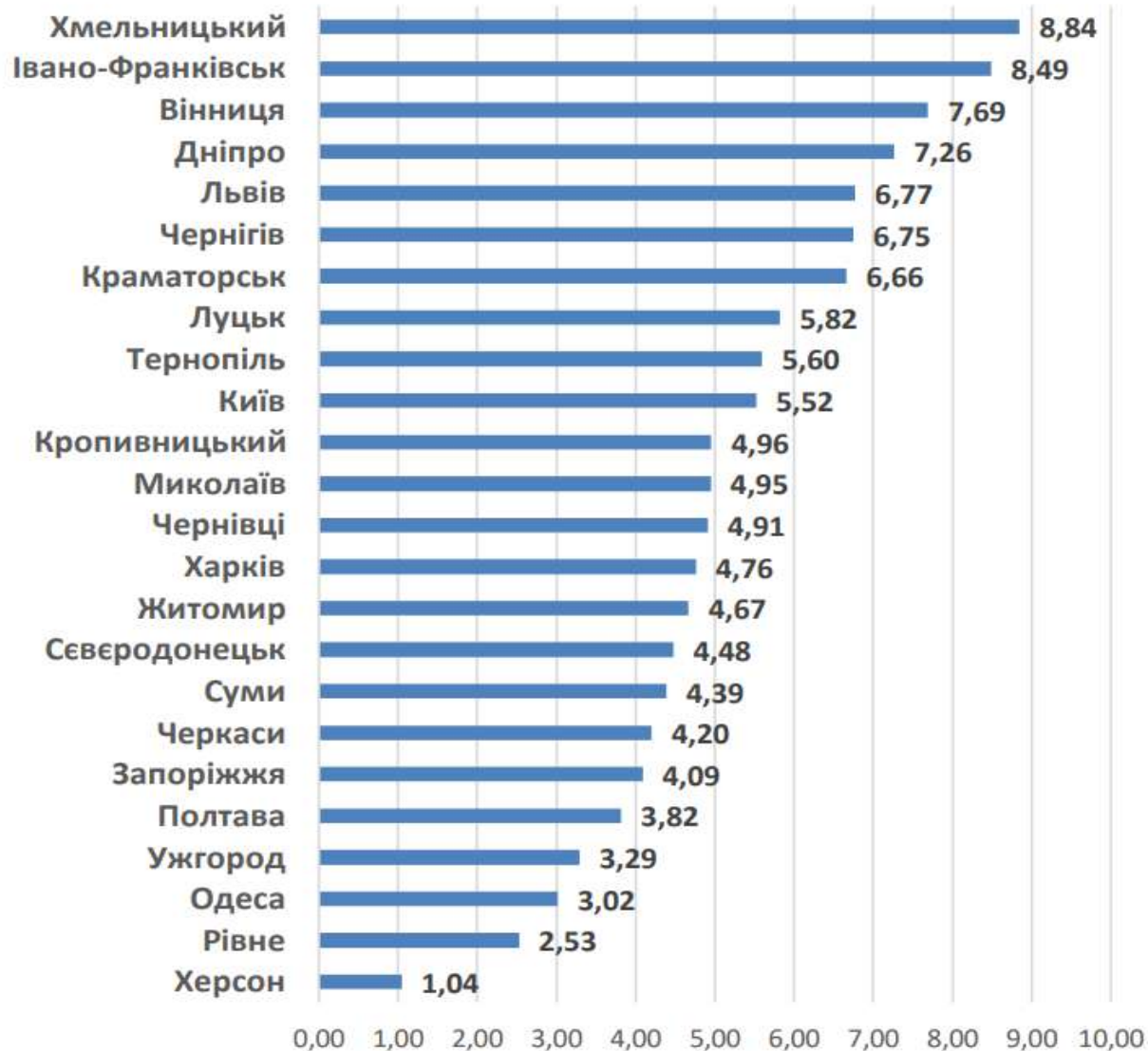
Податки та збори

Основні результати коротко

- ▶ У середньому, опитаний бізнес сплачує 26,8% свого річного доходу у вигляді податків.
- ▶ На адміністрування податків (сплата податків, податковий облік, податкова звітність тощо) бізнес витрачає в середньому 58,6 дня на рік.
- ▶ Обсяг сплачених податків як частки річного доходу є більшим у малих та середніх суб'єктів підприємницької діяльності порівняно з міро- та великими.
- ▶ Великий бізнес витрачає найбільше часу на адміністрування податків - у середньому більше 200 днів на рік. Однак при перерахуванні на одного працівника навантаження є більшим для підприємств (ФОП) меншого розміру.
- ▶ Підприємства, які є юридичними особами, сплачують більше податків у перерахунку на річний дохід та витрачають на це більше часу, ніж фізичні особи-підприємці.
- ▶ Місцеві податки і збори виступають бар'єром для 20% опитаного бізнесу загалом і дещо в більшій мірі для бізнесу малого розміру, який працевлаштовує від 11 до 50 працівників.
- ▶ Майже 4% бізнесу отримували пільги зі сплати місцевих податків протягом двох попередніх років.

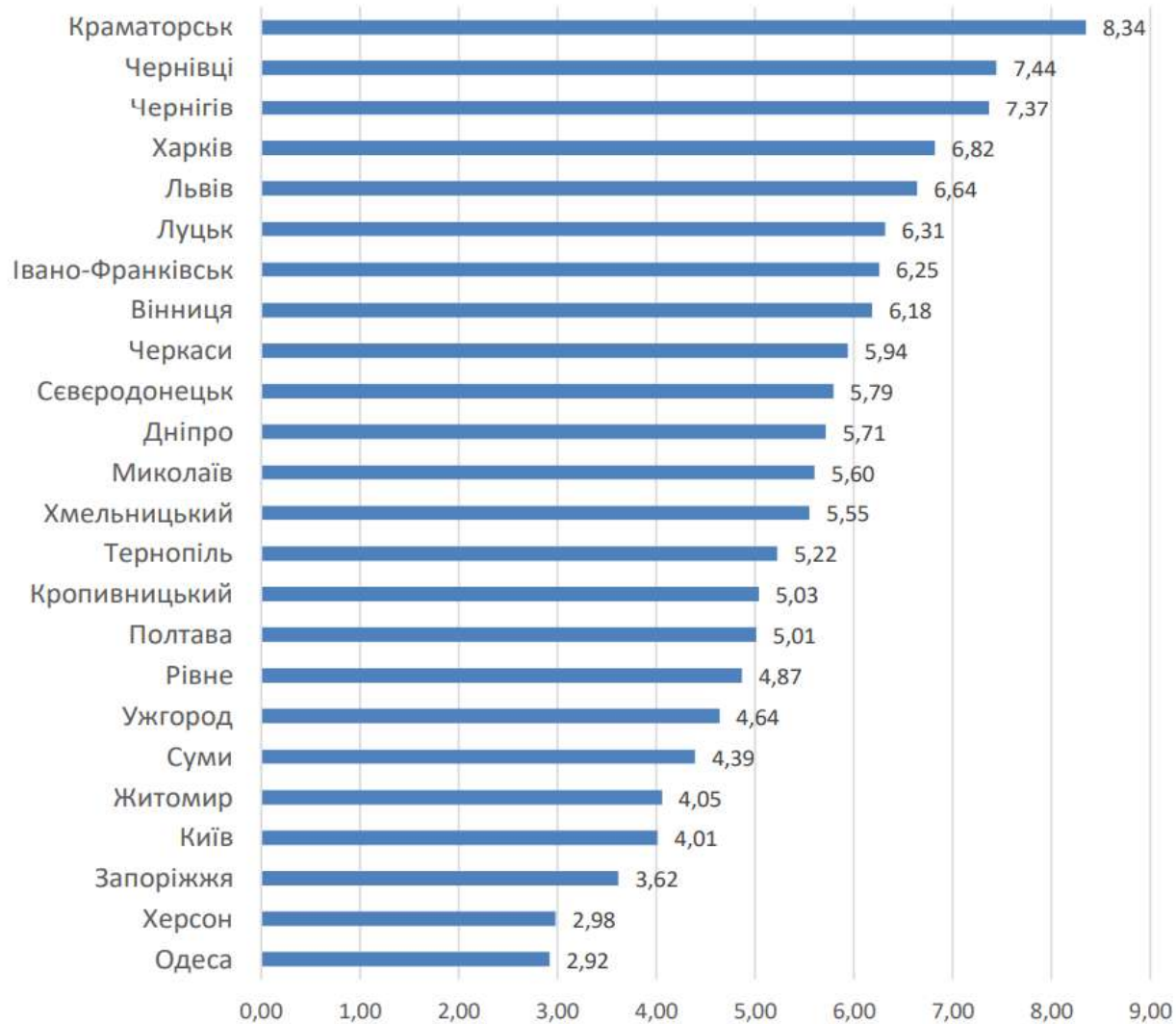
Неформальні платежі та корупція

Основні результати коротко

- ▶ 10% представників бізнесу вказали, що в них виникали ситуації, пов'язані з неофіційними платежами при взаємодії з представниками міської влади.
- ▶ Такий досвід був в одного з кожних п'яти опитаних представників бізнесу середнього розміру, а великі підприємства найрідше повідомляють про такі ситуації.
- ▶ У галузевому розрізі підприємства (ФОП) сільського господарства та будівництва частіше за інших повідомляють про такі ситуації, у той час як представники сфери інформаційних та телекомунікаційних послуг - найрідше.
- ▶ 51% опитаних керівників, які повідомили, що стикалися з неофіційними платежами, вказали, що від них вимагали хабар, але вони не заплатили.
- ▶ Про сплату хабара, який від них вимагали в міській владі, повідомили 37% респондентів із числа тих, хто зіштовхувався з ситуаціями, пов'язаними з неофіційними платежами, а про те, що вони самі пропонували хабар - 10%. Це свідчить про проблеми з дотриманням ділової доброчесності в приватному секторі.
- ▶ Ситуації з неофіційними платежами не поодинокі. У бізнесу, який зіштовхувався з такими ситуаціями при взаємодії з міською владою, вони виникали в середньому 4 рази протягом 2018 - 2019 років.
- ▶ Бізнес, який стикався з неофіційними платежами, витратив у на них у середньому майже 4% свого річного доходу протягом 2018 - 2019 років.
- ▶ 32% усіх представників бізнесу вважають, що знають про різноманітні антикорупційні заходи (на зразок відкритого бюджету, електронної приймальні, антикорупційних програм або планів тощо), які впроваджуються в їхньому місті.

Безпека ведення бізнесу

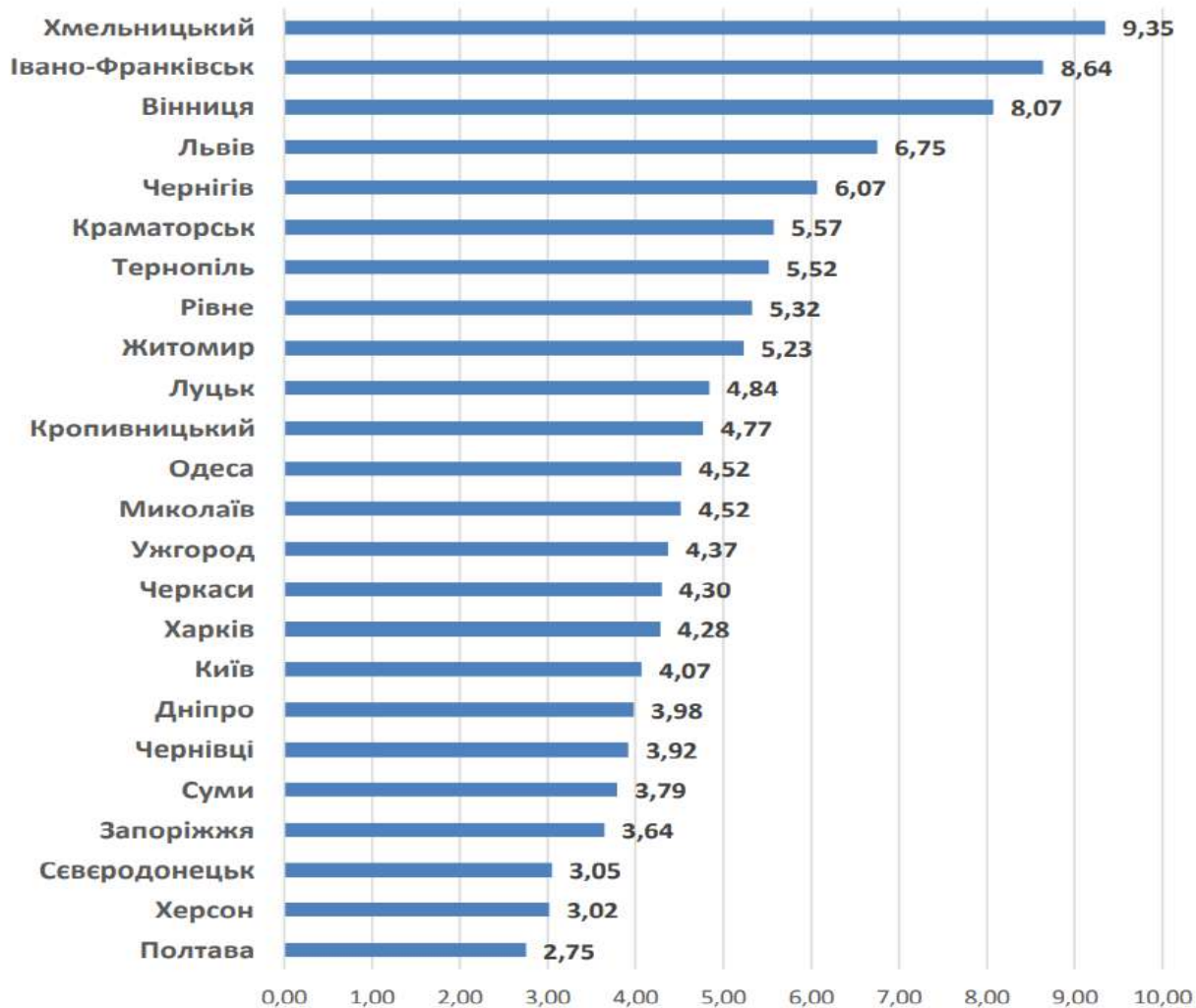

Основні результати коротко

- ▶ Майже половина власників або керівників бізнесу в Україні вважає, що їхні конкуренти працюють «у тіні». Частіше про це говорять представники сільського господарства, а рідше - інформаційних технологій.
- ▶ 14% СПД зазнали втрат у 2018 - 2019 роках унаслідок вимагання (здирництва), крадіжок, пограбування, вандалізму або підпалу. Ці втрати становлять у середньому майже 11% від річного доходу бізнесу.
- ▶ Частіше про втрати внаслідок вимагання (здирництва), крадіжок, пограбування, вандалізму або підпалу говорили представники сільського господарства та будівництва, найрідше - інформаційних та професійних послуг. За обсягом втрат першість тримають СПД із сектору професійних послуг (18% від річного доходу) та сільського господарства (16% від річного доходу).
- ▶ 2,5% опитаних підприємців та керівників підприємств сказали, що протягом 2018 - 2019 років їхній бізнес зазнавав спроб рейдерського захоплення власності або зміни управління через сфальсифікований діловий конфлікт. Особливо часто про такі спроби повідомляють у великих підприємствах.
- ▶ Бізнес витрачає близько 3% свого річного доходу на захист та безпеку, включно з платою за захист із боку неформальних структур та за судові процедури.

Лідерство міської влади

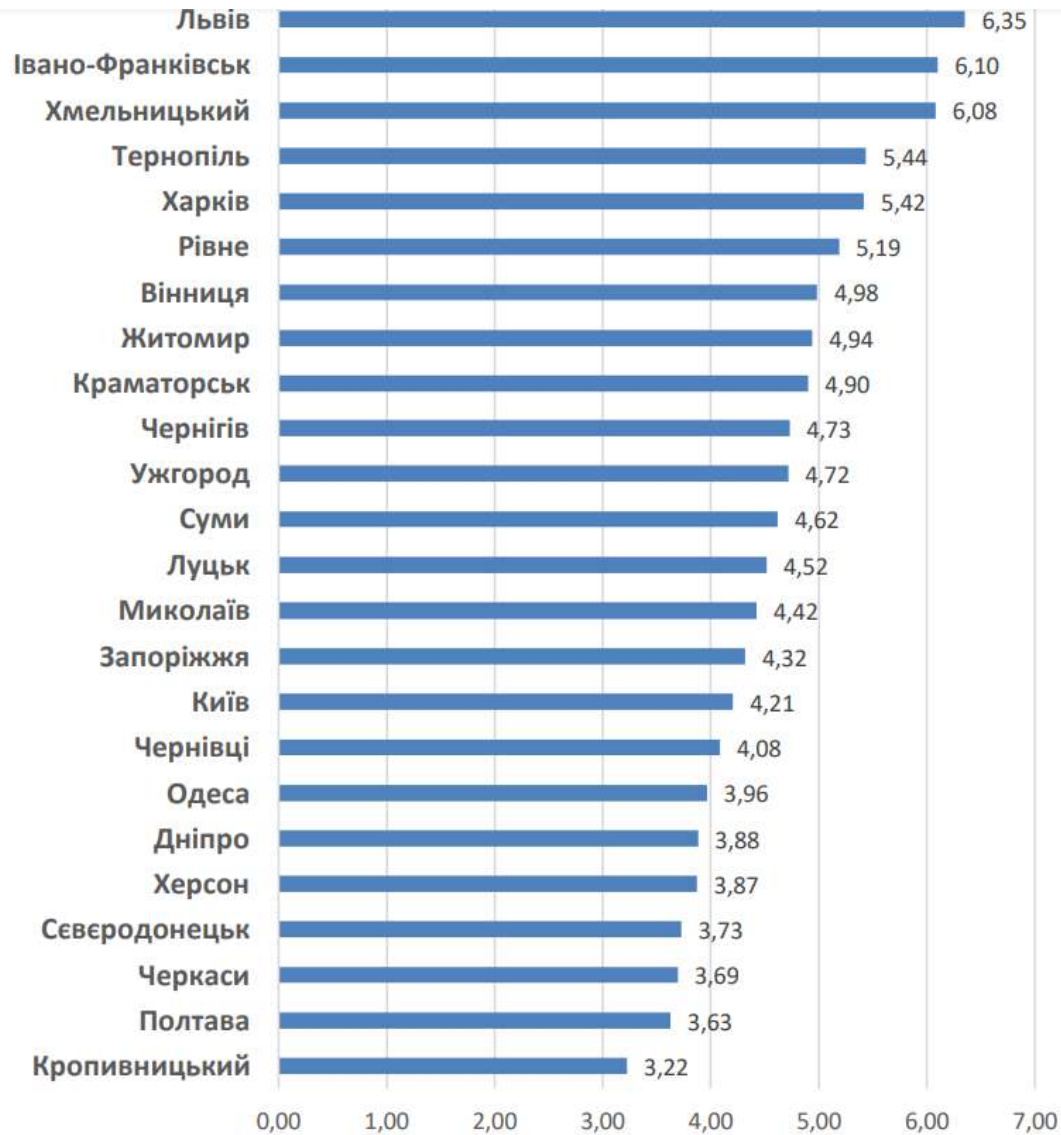
Компонент 8. Лідерство міської влади: результати міст

Основні результати коротко

- ▶ Тільки 20% опитаних вважають, що місцева влада добре ставиться до бізнесу.
- ▶ 38% опитаних вважають, що влада їхнього міста підтримує створення нового бізнесу, а 36% погоджуються з твердженням, що влада міста підтримує розвиток того бізнесу, який уже існує.
- ▶ Великі підприємства краще оцінюють підтримку бізнесу владою, ніж бізнес меншого розміру.
- ▶ Разом із цим, ФОП оцінили підтримку нового та існуючого бізнесу владою краще, ніж керівники підприємств, зареєстрованих як юридичні особи. • Майже половина респондентів вважає, що бізнес у їхньому місті не має можливостей або має незначні можливості брати участь у розробці місцевих стратегічних документів, таких як стратегії, програми, плани.
- ▶ 57% представників бізнесу вважають, що при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які впливають або можуть впливати на бізнес, консультації з бізнесом не проводяться або проводяться рідко.

Ресурси для розвитку

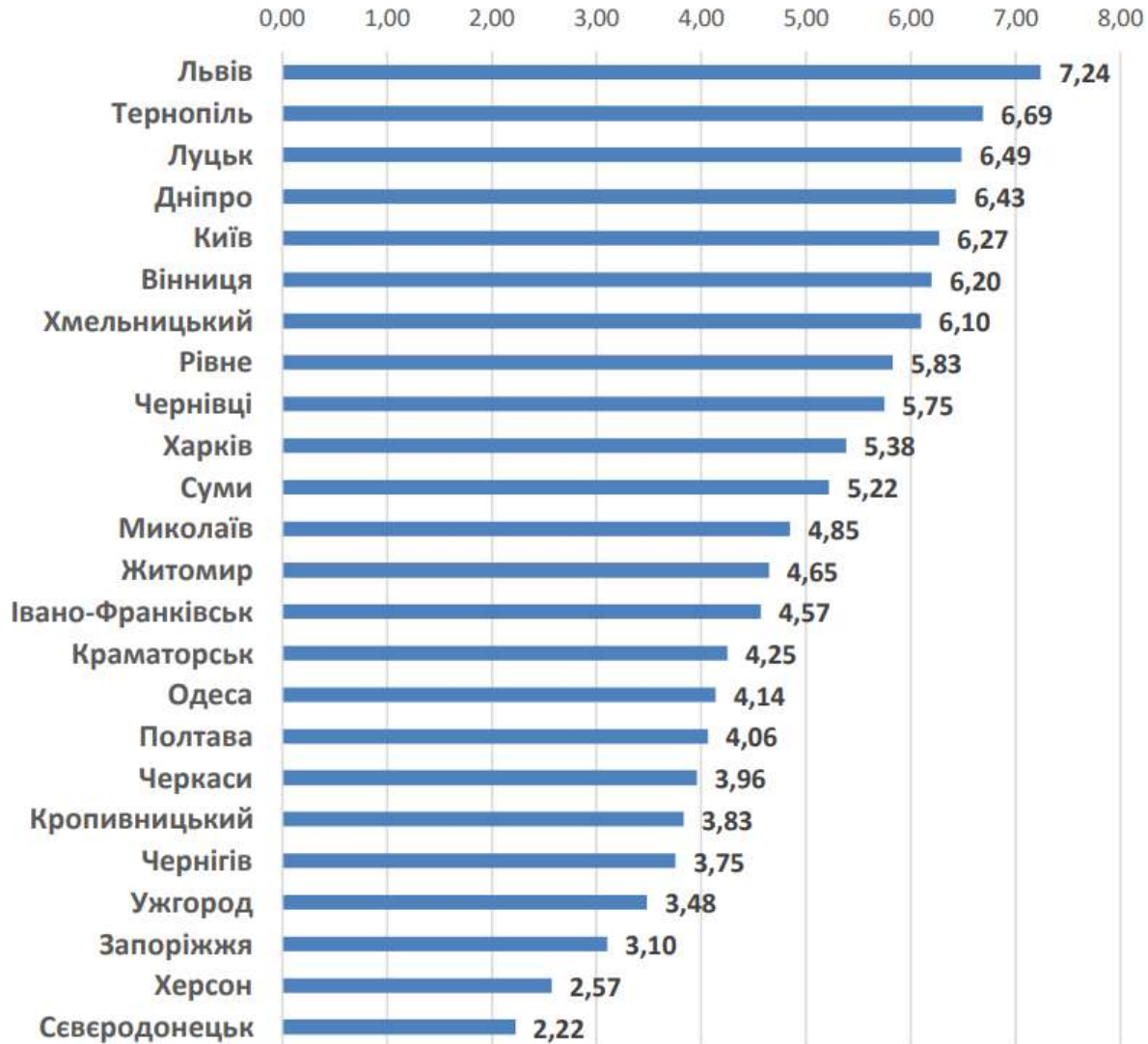

Основні результати коротко

- ▶ Лише 8% представників бізнесу назвали якість робочої сили на місцевому ринку праці доброю або відмінною. Один із кожних трьох опитаних вважає її незадовільною.
- ▶ Тільки 10% опитаних вважають якість професійної освіти місцевих працівників доброю або відмінною, у той час як 25% вважають її незадовільною.
- ▶ У сферах торгівлі та послуг якість професійної освіти працівників оцінюють дещо краще ніж у промисловості, будівництві та сільському господарстві.
- ▶ Брак робочої сили на місцевому ринку праці є серйозною перешкодою для ведення бізнесу, на думку 70% респондентів, а недостатня підготовка місцевої робочої сили - на думку 61%.
- ▶ 1,2% фірм та підприємців отримували пільгові кредити або іншу фінансову підтримку від міської влади для ведення бізнесу протягом 2018 - 2019 років.
- ▶ 78% опитаних вважають брак фінансових ресурсів серйозною перешкодою для ведення бізнесу.
- ▶ Приєднання об'єктів бізнесу до систем централізованого водопостачання та водовідведення, а також до теплових мереж займає в середньому біля 30 днів, у той час як приєднання до систем електро- та газопостачання - у середньому майже 85 днів.
- ▶ 11% підприємств та ФОП отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади у 2018 - 2019 роках. Вони оцінили їх в середньому на 3,2 бала за шкалою від 1 до 5.
- ▶ 33% респондентів сказали, що в їхньому місті діє центр підтримки бізнесу, тоді як 52% не знали про такий центр у їхньому місті.
- ▶ 46% підприємців та керівників фірм знають про діяльність бізнес-асоціацій та інших об'єднань бізнесу в їхньому місті, а 11% опитаного бізнесу належать до таких об'єднань. Як обізнаність про діяльність бізнес-асоціацій, так і членство в них зростає зі збільшенням розміру бізнесу.

Підтримка інновацій

Компонент 10. Підтримка інновацій: результати міст

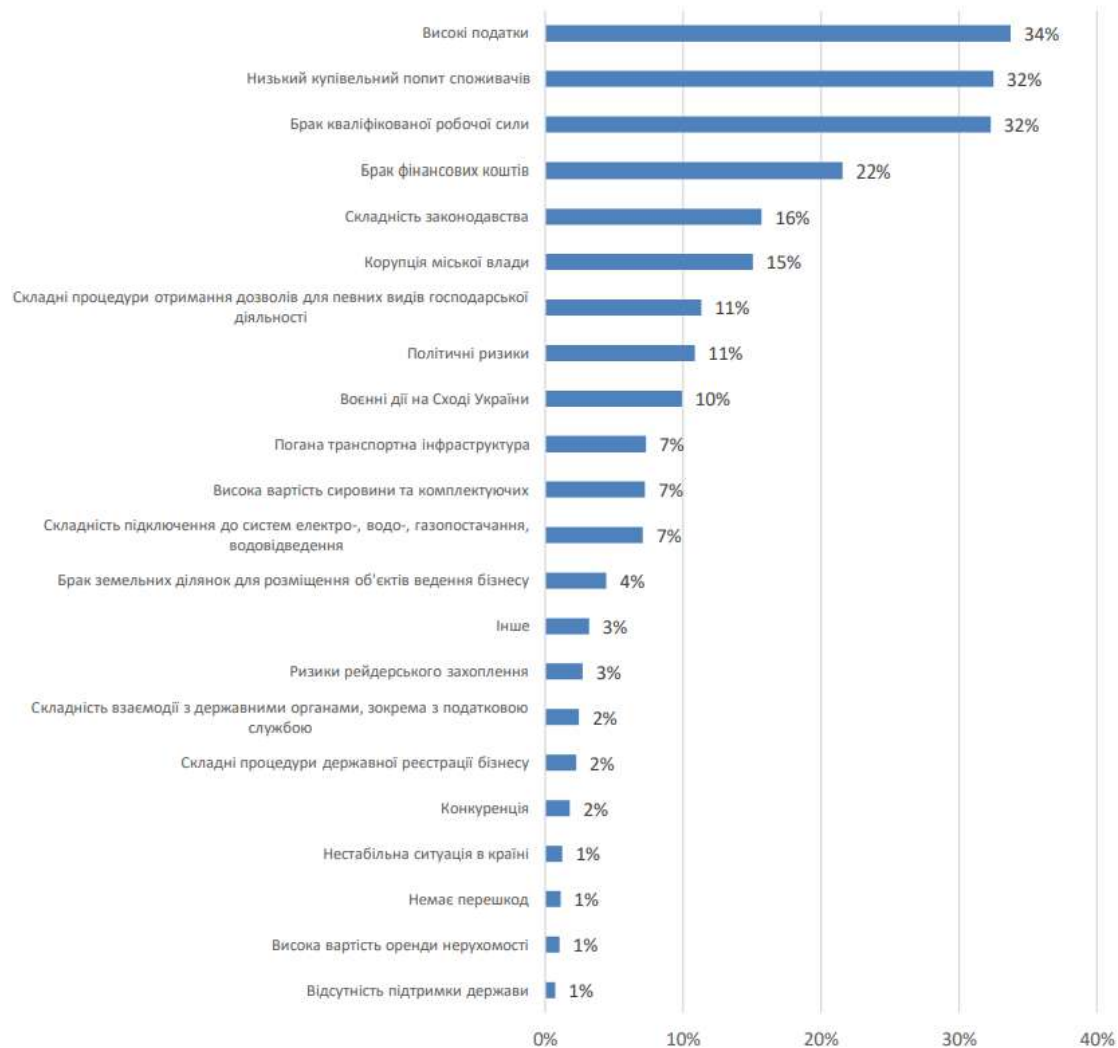

Основні результати коротко

- ▶ 19% опитаних вказали, що протягом 2018 - 2019 років співпрацювали з науковими установами або технологічними компаніями для розвитку свого бізнесу.
- ▶ 40% фірм та підприємців повідомили, що впроваджували інновації (тобто нові технології, рішення або продукти) для оптимізації виробництва, надання послуг, продажів чи управління бізнесом у 2018 - 2019 роках. • Найчастіше про впровадження інновацій повідомляли керівники великих підприємств.
- ▶ За п'ятибальною шкалою бізнес оцінює підтримку міською владою місцевих інноваційних програм у середньому на 1,9 бала
- ▶ 8% опитаних сказали, що потреба їхнього бізнесу в трансфері технологій повністю або частково вдовольняється, у той час як 55% не змогли оцінити, наскільки трансфер технологій відповідає потребам їхнього бізнесу, або сказали, що їхній бізнес не потребує трансферу технологій.
- ▶ Лише 2% суб'єктів підприємницької діяльності входять до складу кластерів, створених за підтримки влади їхнього міста.

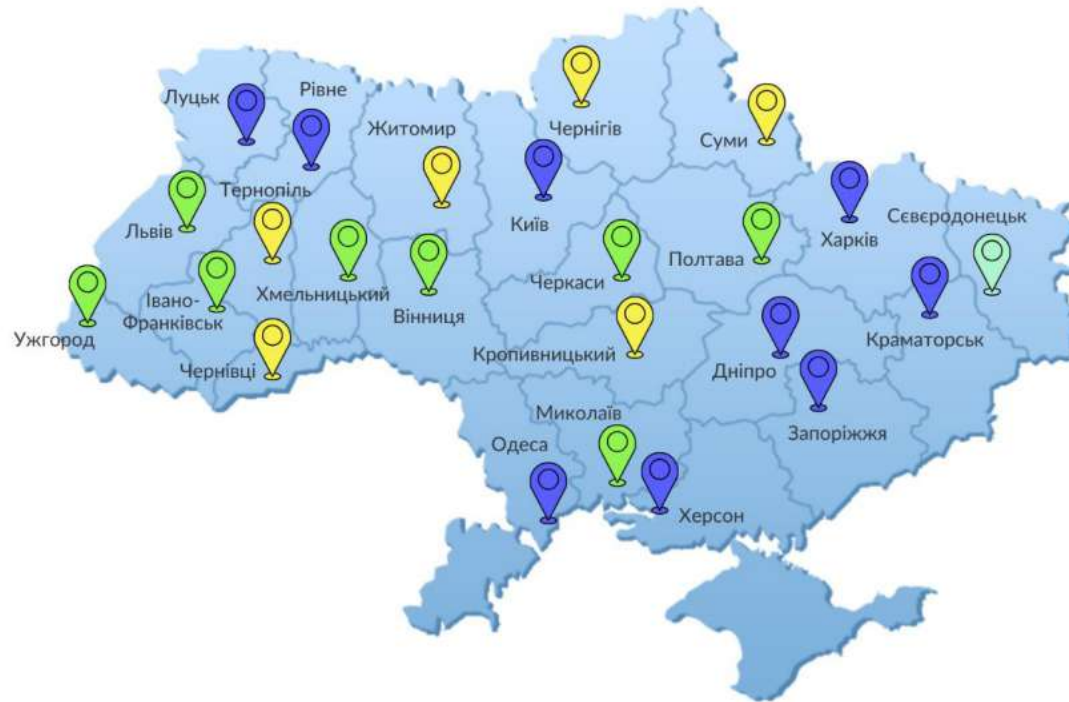
Перешкоди для ведення бізнесу очима керівників підприємств/ФОП

Рис. 79. Перешкоди для ведення бізнесу (усі опитані), %

Перешкоди для ведення бізнесу у різних містах

Рис. 82. Основна перешкода для ведення бізнесу в кожному місті

Міста, у яких на перше місце в рейтингу перешкод вийшли високі податки

Міста, у яких на перше місце в рейтингу перешкод вийшов брак попиту

Міста, у яких на перше місце в рейтингу перешкод вийшов брак кваліфікованої робочої сили

Міста, у яких на перше місце в рейтингу перешкод вийшла війна на Сході України

Основні результати коротко

- ▶ Основними перешкодами ведення бізнесу є високі податки, низький купівельний попит споживачів та брак кваліфікованої робочої сили
- ▶ Брак кваліфікованої робочої сили становить проблему для всіх опитаних, не залежно від організаційної форми, розміру та сектору. Зі збільшенням розміру підприємства актуальність проблеми зростає. Для підприємств вона більш вагома ніж для ФОП, однак для обох організаційних форм входить у чільну трійку перешкод
- ▶ Корупція не є вагомою проблемою для бізнесу, за результатами цього опитування. Ця перешкода посіла 6-те місце, і лише 15% вибрали її як перешкоду. А це більше ніж удвічі нижчий показник у порівнянні з перешкодою, яка займає третє місце в рейтингу

Розвиток підприємництва

Харків 13 місце в ІКМ

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Харкова у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	11	31,1	33,1	0,01%	7,1%	10,5%
МСП	110236	409,4	283,0	99,99%	92,9%	89,5%
середні підприємства	822	154,5	138,2	0,75%	35,1%	43,7%
малі підприємства	17490	88,7	91,2	15,86%	20,1%	28,9%
з них						
мікро	14920	37,0	32,8	13,53%	8,4%	10,4%
ФОП	91924	166,2	53,5	83,38%	37,7%	16,9%
Всього	110247	440,5	316,1	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Харківській області

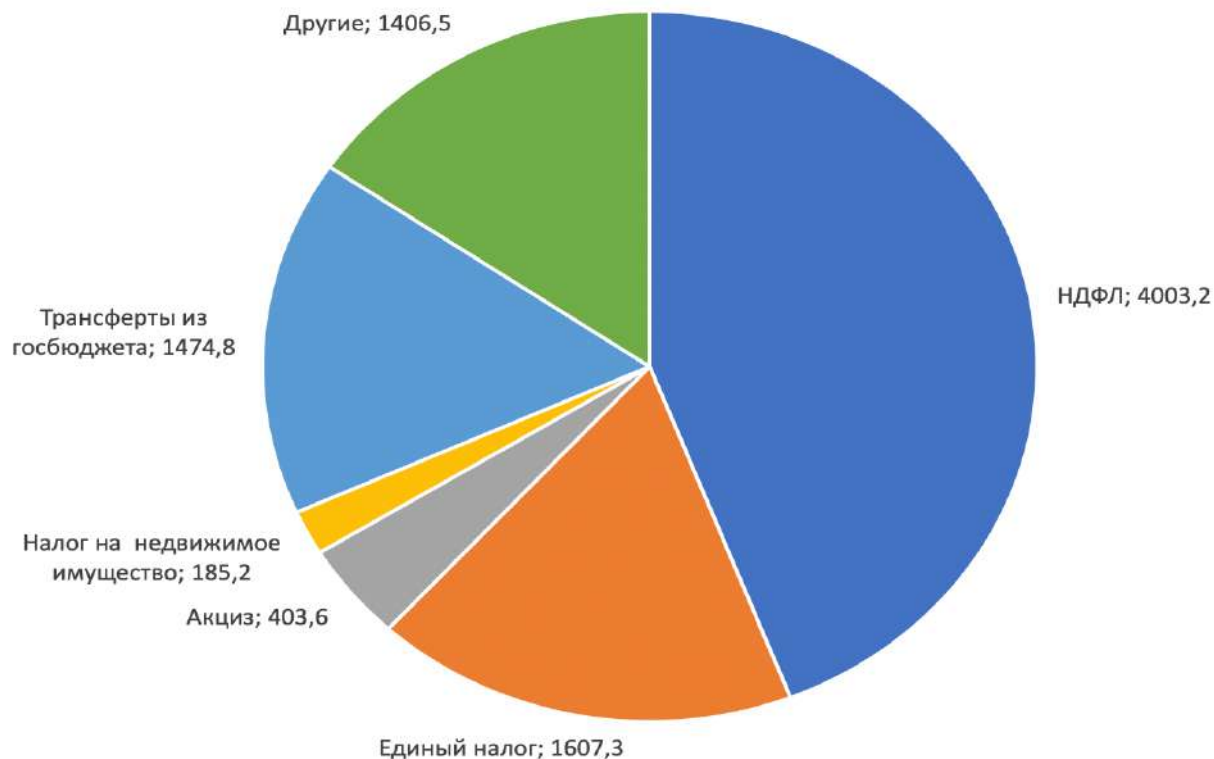
Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Харкові налічувалося 110,2 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 822 середніх підприємств, 17,5 тис. малих підприємств та 91,9 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було 11. Таким чином, лише 16,6% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

- ▶ За кількістю суб'єктів підприємництва Харків знаходиться на 2-ій сходинці серед обраних для дослідження міст (після Києва). У розрахунку на 10 тис. жителів у місті налічувалося 760 суб'єктів МСП
- ▶ Окрім того, на місто припадає 71,6% від загальної кількості суб'єктів господарювання Харківської області. Це найвищий показник серед обласних центрів України. Він підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

Поступления в бюджет Харькова за январь-август 2020 года, млн.грн.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Харкова було зайнято 440,5 тис. осіб, що на 9,1% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає більше двох третин (72,5%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Харківської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Харкова становила 92,9% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що більш як на 10

відсоткових пунктів перевищує показник для України в цілому (81,5%). Більше половини зайнятих припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 37,2% зайнятих, а малі підприємства – 20,1%.

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Харків припадало приблизно 15,2 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 64,4% обсягу капітальних інвестицій у Харківській області. Таким чином, на Харків припадає третій за розмірами обсяг капітальних інвестицій серед міст у дослідженні (після Києва та Дніпра). Окрім того, на Харків припадає найбільша частка обсягу капітальних інвестицій регіону. Однак, за підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 10619 грн., що нижче від показника на рівні країни - 13746 грн. За цим показником Харків посідає лише 19-ту позицію серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Харкова становили 797,1 млн дол. США, що на 4,8% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником місто посіло 7-му позицію серед міст у дослідженні, за якими доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зріс на 9,4% і досягнув 300,2 млн. дол. США. Це третій найвищий показник після Києва та Одеси.

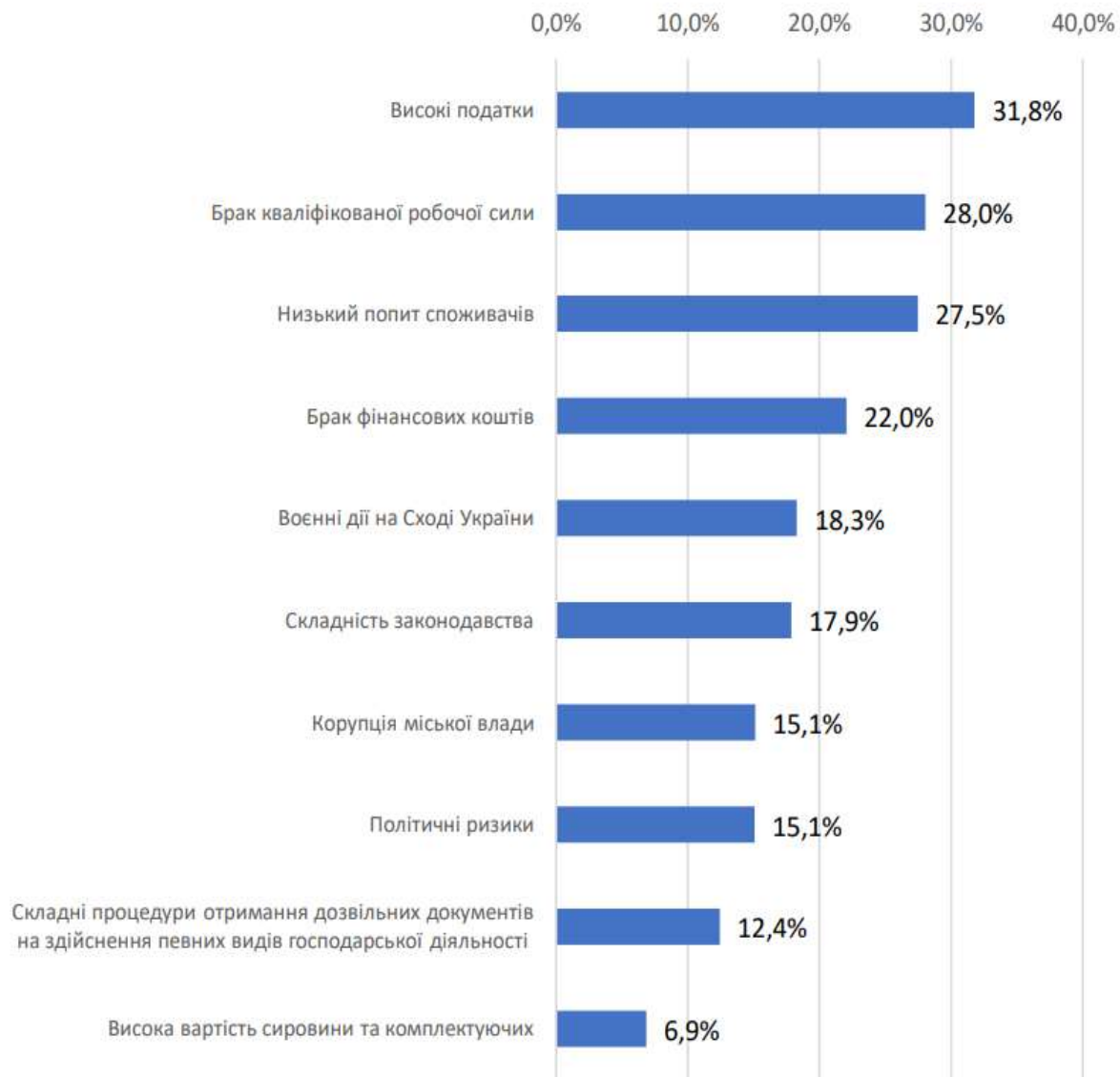
Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Харкові 68,3% власників бізнесу чоловіки, 31,7% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою - 71,6% проти 28,4%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 80,8%, а жінки 19,2%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша - 60,3% проти 39,7%. Загалом серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 73,1%, а жінки - 26,9%.

Середній вік власників бізнесу в Харкові становить 43,6 року (42,8 року по Україні). При тому в Харкові власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (39,0 року проти 45,5 року).

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу у Харкові, %

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- ▶ Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- ▶ Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.
- ▶ Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів із метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- ▶ Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- ▶ Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- ▶ Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- ▶ Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- ▶ Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- ▶ Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємства, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст.

Дякую за Увагу!